

учасників кримінального провадження, а безпосереднє забезпечення процедури притягнення особи до кримінальної відповідальності, тоді коли кримінальний процесуальний примус передбачає покарання осіб, які порушують норми закону, виконання підозрюваним, обвинуваченим процесуальних обов'язків (запобіжні заходи), тягне за собою обмеження майнового та морального характеру.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України//Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. С. 65
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / відп. ред. С. В. Ківалов, С. М. Міщенко, В. Ю. Захарченко. Х.: Одісей, 2013. – С. 226– 231
3. Кримінальний процес (текст): підручник / за заг. ред. В. В. Коваленка, Л. Д. Удалової, Д. П. Письменного. – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – С. 164.

БОЙКО І. І.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу

ПРАВОВІ ОСНОВИ ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРИМУСУ В ЕКСТРАДИЦІЙНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Кримінальне процесуальне законодавство України, врегулювавши процедуру здійснення міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні в цілому та процес видачі зокрема, визначив і можливість та допустимість застосування процесуального примусу.

Видача особи (екстрадиція) визначається КПК України як видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або для виконання вироку (п. 2 ч.1 ст. 541 КПК). Необхідно зазначити, і це підтримується науковцями і законодавцем, видача — це не одноактна дія [1, с. 120], а певний процес, процедура, яка має власну специфічну мету — забезпечення реалізації договірних зобов'язань щодо видачі особи, яка вчинила злочин на території іноземної держави при реалізації якої, як правило, виникає необхідність його забезпечення за допомогою визначених в законі заходів, які матимуть характер примусових. Законодавцем сьогодні не використовується поняття «заходи кримінального процесуального примусу». Звернення до науки кримінального процесуального права

пропонує під вказаними заходами розуміти заходи впливу з боку державних органів або посадових осіб на поведінку суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності, що направлений на забезпечення виконання процесуальних обов'язків, якщо вони не виконуються добровільно, або на попередження небажаних з точки зору права дій з метою нормального руху кримінального судочинства [2, с. 102]. Сьогодні законодавцем використовується поняття «заходи забезпечення кримінального провадження», які за змістовним навантаженням найбільшою мірою відповідають заходам кримінального процесуального примусу (в науці ці заходи часто отождожуються), якщо виходити з характерних ознак кримінального процесуального примусу (зокрема: 1) процесуального характеру; 2) гарантування забезпечення; 3) специфічної мети; 4) специфічних умов, підстав та порядку застосування; 5) визначене коло суб'єктів, до яких може застосовуватися такий примус; 6) виключний характер застосування [3, с. 247]). Перелік заходів забезпечення кримінального провадження, передбачений ст. 131 КПК України, з огляду на інші статті КПК України (наприклад, ч. 1. ст. 148, ч.4 ст. 499 КПК України) та наявність характерних ознак, які носять характер кримінального процесуального примусу, дозволяє зробити висновок про невизначеність закріплення їх системи у вищезазначеній статті КПК України.

Низкою нормативно-правових актів, зокрема і міжнародного характеру, і внутрішньо національного характеру передбачено можливість і допустимість їх застосування. До перших, зокрема, можна віднести: Загальну декларацію прав людини 1948 р., Статут ООН 1945 р., Європейську конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р.; Конвенцію про попередження злочину геноциду та покарання за нього 1948 р., Конвенцію проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р., Європейську конвенцію про видачу правопорушників 1957 р., Конвенцію про правову допомогу у цивільних, сімейних та кримінальних справах (Мінську конвенцію) 1993 р., Додаткового протоколу до Конвенції 1993 р., низки двосторонніх договорів України щодо видачі, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Зважаючи на необхідність обмеження при застосуванні кримінального процесуального примусу в процедурі екстрадиції одного з пріоритетних прав людини, яке забезпечується й Основним Законом України (ст. 29 Конституції України), — права на свободу та особисту недоторканість, — важливим є дотримання балансу між завданнями кримінального провадження в цілому та досягненням специфічної мети екстрадиції та правами і свободами особи, щодо якої може бути застосовано примус. Гарантуванням такого дотримання у правозастосовній діяльності є широке використання положень вищевказаних міжнародно-правових актів (зокрема, дотримання ст. 5 Конвенції про захист прав та основоположних свобод, а також

застосування практики ЄСПЛ), принципів кримінального провадження, належне нормативне закріплення процедури у КПК України. На сьогодні КПК України передбачає можливість застосування та особливості затримання на території України особи, яка розшукується іноземною державою у зв'язку із вчиненням кримінального правопорушення (ст. 582 КПК); тимчасового арешту до затриманої особи, яка вчинила злочин за межами України до надходження запиту про видачу (ст. 583 КПК); екстрадиційного арешту — як запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою — після надходження запиту про видачу (ст. 584 КПК) або будь-якого запобіжного заходу, не пов'язаного із триманням під вартою (ст. 585 КПК). Слід зазначити, що по суті і тимчасовий арешт, і екстрадиційний арешт — це тримання під вартою. Відмінності між цими примусовими заходами полягають у моменті застосування (тимчасовий арешт може бути застосовано ще до надходження запиту від іноземної держави, а екстрадиційний — після); строках застосування (тимчасовий арешт — до 40 діб або інший строк, встановлений відповідним міжнародним договором; екстрадиційний арешт не може перевищувати дванадцяти місяців), меті (обидва примусових заходи спрямовано на забезпечення екстрадиції, однак, зважаючи на те, що тимчасовий арешт може бути застосовано до надходження запиту про видачу, можна стверджувати, що його метою є забезпечення можливої видачі); документах, що подаються до клопотання прокурором, який ініціює перед слідчим суддею розгляд питання про застосування примусу.

Зважаючи на те, що законодавцем вищевказані заходи кримінального процесуального примусу не включено до системи заходів кримінального провадження (окрім затримання та запобіжних заходів, не пов'язаних із триманням під вартою), доцільним було б віднесення тимчасового та екстрадиційного арештів до спеціфічних запобіжних заходів, зокрема і з огляду на назву ст. 584 КПК «Застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою для забезпечення видачі особи (екстрадиційний арешт)», які за своїм змістом, характерними ознаками, процедурою застосування, метою (досягнення дієвості провадження — в цілому, однак на території іноземної держави, а для України — можливість виконання зобов'язання за міжнародним договором щодо видачі) відповідають саме таким заходам, і належна систематизація таких заходів у КПК України.

Таким чином, виходячи із вищезазначеного, можна зробити висновки про необхідність та доцільність зашого обмеження осіб у правах і свободах шляхом застосування кримінального процесуального примусу у процедурі екстрадиції. Зазначена необхідність може виникнути на кожному з етапів екстрадиційного процесу (навіть до отримання запиту про видачу особи). На сьогодні є досить вагомі нормативно-правові підстави для застосування такого примусу, передбачені

як міжнародно-правовими актами, так і положеннями внутрішньо національного законодавства, які визначаючи умови та підстави законного обмеження прав осіб, зобов'язують акцентувати увагу на дотриманні балансу між поставленою метою кримінального провадження і правами осіб, яких стосуються відповідні обмеження. Оскільки застосування кримінального процесуального примусу завжди позиціонується як пекативний, вимушений захід, застосовувати його необхідно із урахуванням загальновизнаних міжнародних стандартів та принципів кримінального провадження в галузі прав людини.

Список використаних джерел

1. Галенская Л. Н. Международная борьба с преступностью / Л. Н. Галенская. М. : Междунар. отнош. – 1972. – 167 с.
2. Назаров В. В. Застосування заходів забезпечення кримінального провадження / В. В. Назаров, Ю. Р. Лахманік // СХвропейські перспективию 2013. № 3. с. 102-106
3. Кримінальний процес : підручник / за ред. Ю. М. Грошоваго та О. В. Капліної. Х. : Право. 2010. 608 с.

ВОЛОДИМИРСЬКА Т. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри кримінального процесу

ГЕНЕЗА ТА СТАНОВЛЕННЯ НОРМАТИВНИХ ОСНОВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЕФЕКТИВНИЙ ЗАХИСТ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

У кримінальному провадженні важливою гарантією ефективного захисту є реалізація конституційного принципу забезпечення підозрюваному, обвинуваченому права на захист і дотримання законності у ході кримінального судочинства. Забезпечення права на ефективний захист у кримінальному провадженні регулюється низкою міжнародно-правових документів, до яких належать: Загальна декларація прав людини (1948 р.), Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950 р.), Європейська конвенція про взаємну допомогу у кримінальних справах (1959 р.), Основні принципи ООН, що стосуються ролі юристів (1990 р.), Міжнародний пакт про громадянські і політичні права (1966 р.), Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що припиняють гідність, видів поводження і покарання (1984 р.).

Важливим документом є Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, яка гарантує право осіб, які обвинувачуються у